

LAPLÁTOGATÓ

Hagyomány és korszerűség

*Két romániai magyar gyermeklapról –
az utóbbi év tükrében*

A két lap – az óvodások és elsősök folyóirata – a *Szivárvány*, valamint a nagyobb, már önállóan olvasó, de még kamaszkor alatti gyermekekhez szóló *Napsugár* – egyazon szerkesztőségben készül. Belső és külső munkatársaik is (majdnem) azonosak, így volt ez már kezdettől, hiszen a *Szivárvány* 1980 óta jelenik meg (a diktatúra éveiben *A Haza Solymai* címmel): az 1957 januárjában alakult *Napsugár* kisgyermekeknek szánt oldalából lett. Érthető, ha – sajátosságaik figyelembevételével – együtt beszélünk a két kolozsvári magyar gyermeklapról.

Évfolyamaikat tulajdonképpen nem a naptári év szerint kellene sorba raknunk. Inkább a tanévkezdéstől-tanévkezdésig évfolyamozás. Sajátsága ez mindkét gyermeklapnak: sokkal inkább az, mint a magyarországiaknak. A *Szivárvány* és a *Napsugár* ugyanis tankönyv-kiegészítésül is szolgál, segít a kicsikkel-nagyobbakkal foglalkozó pedagógusoknak, hogy tanítványaik figyelmét olyan kérdések iránt is felkeltsék, amelyekről alig, egyáltalán nem, vagy merőben idegen beállítottságban esik szó a hivatalos tantervben. Ilyen például a hovatartozás-tudat kialakításában olyannyira jelentős nemzeti történelem elsajátítása is olyan közegben, amely történelmünk iránt nem csupán közömbös, de annak sokszor nyilvánvaló, ellenőrizhető tényeit is tagadja.

A diktatúra éveiben is megvolt a két lap szerkesztőségében a törekvés ilyen irányban, de legtöbbször csak virágnyelven mondhattak valamit egy-egy legenda-monda közlésével, amelyekből a cenzúra gondosan kiírtott minden olyan kifejezést, amely pontosan meghatározta volna a történetek földrajzi-etnikai-időbeni koordinátáit. Ez a nehézség – '89 decembere óta – elhárult a két lap, kiváltképpen a nagyobbakhoz szóló *Napsugár* szerkesztői elől, hiszen addig a diktatúra hatóságai ebben a lapban próbálták érvényesíteni a hivatalos történelemszemléletet.

Született azonban új gond. A román papír- és nyomdai-árpolitika, amely általában fojtogatja mind a nemzetiségi, mind pedig az ellenzéki román sajtót, valójában az egész romániai irodalmi-művelődési lap- és folyóirathálózatot. Részben az olvasók – illetőleg szüleik – ragaszkodása (hiszen a maguk idejében ők is olvasói voltak a közel 40 éves *Napsugárnak*) – részben pedig az „odaáti”, a „nagyobbik testvér” hathatós támogatása lehetővé tette azonban, hogy a két lap minden nehézség ellenére minden hónapban eljusson olvasóihoz.

Végiglapozva a két gyermeklap 92-93-as „tanévi” számaint, alapjában örvendetes következtetésre juthatunk még akkor is, ha örömünk nem teljesen árnyéktalan, ha a fogyasztás szomorú tünete be is árnyékolja a jövődő horizontját – mind a munkatársak, mind az olvasók tekintetében.

A *Szivárvány* a legkisebbek lapja, azoké, akik még nem olvasnak, legfennebb ismerkednek a betűk világával. Szerkesztői – indulásától kezdve, sőt azelőtt is, amikor még „Óvodások 4 oldala” címen szerepelt a *Napsugárban* – azt tűzték ki célul, hogy az olvasni még nem-, de beszélni már tudó aprónép nyelvérzékét fejlessze az anyanyelv muzsikája –, ritmusa iránt, szókincsét gazdagítsa. Ebben a kifogástalan ritmusú, szépen rímelő rövidebb-hosszabb verseknek jutott és jut a döntő szerep, de nem lebecsülendők a rövid, csattanós történetek-mesék sem. Igaz, rendes viszonyok között a gyermekkönyvek százaira hárulna ez a feladat – de manapság (valljuk be) még Magyarországon sem engedheti meg magának minden gyermekes család, hogy apróságai részére kis könyvtárat vásároljon össze. Romániában sokkal rosszabb a helyzet. Részint mert itt a magyar gyermekkönyv-kiadás a gyakorlatban megszűntnek mondható, részint pedig mert a Magyarországról importált gyermekkönyv – a jövedelmekhez viszonyítva – méregdrága. A *Szivárvány*nak és a *Napsugárnak* ezért egyfajta antológia-szerepre is vállalkoznia kell. Kedves történetek-mesék-mondák váltakoznak bennünk szép gyermekversekkel. A legkivá-

lőbb romániai magyar költők közül nem egy rendszeresen publikál mindkét lapban, úgy *Lászlóffy Aladár*, *Lászlóffy Csaba*, *Palocsay Zsigmond*, *Jancsik Pál*, *Kovács András Ferenc*, *Gál Éva Emese*. Csaknem minden számban olvashatunk egy-egy *Weöres Sándor* verset, kortárs magyarországi költőt *Csoóri Sándortól Kiss Dénesig*. Ami csaknem törvényszerűen kimondható: sem a Szivárványban, sem a Napsugárban nem nagyon találunk a szerzők között olyan ún. „gyermek-író”, aki azért fanyalodott volna a gyermekirodalom valamelyik műfajához, mert a felnőttekhez szóló irodalomban nem tudott érvényesülni.

A Szivárvány 1992-93-as évfolyamának próza-anyagát főleg *Bálint Tibor*, *Lászlóffy Aladár*, *Marton Lili* és a fiatalon elhunyt *Hervay Gizella* meséi-karcolatai biztosítják, néhány tömör monda és rövidített *Benedek Elek* vagy más által gyűjtött mese mellett. Az utolsó előtti oldalon változatlanul megtaláljuk a lap első évfolyamától jelen lévő Csipike Postáját-t, ahol a kedves kis mesehős válaszol az olvasók leveleire, számol be az erdő, a maga legszűkebb környezete életének legújabb eseményeiről.

Az édeskészséggel, a kisgyermekhez szóló irodalmat olyannyira kísérő giccsel való szembefordulás érezhető nemcsak a lap szöveg-részében (nyelvileg pl.: alig találunk a lapban édeskés hetegyésre csábító kicsinyítő-képzőket!) – de fellelhető a lap grafikai arculatában is, bár talán itt mutatkozik leginkább az elhalálozások-elvándorlások következtében beállt „vérveszteség” és – ami még ennél is szomorúbb – az utánpótlás, a fiatal grafikusok hiánya. Noha a „megmaradtak”: *Barta Ilona*, *Forró Ágnes*, *Hadai Geier Klára*, *Soó Zöld Margit* (aki több mint 30 éven át volt a lap grafikai szerkesztője), *Unipan Helga* és *Vencel János* (a mostani grafikai szerkesztő) – még biztosítják a lap címdalainak, egyáltalán a lap grafikai arculatának a színvonalát, mégis az (esetleges) újabb elvándorlások, óhatatlanul bekövetkező kiöregedések végképpen megronthatják ezt.

A hangulatos, szépen csengő versek, tömör mesék mellett új szint jelentenek a Szivárványban (kiváltképpen az utóbbi évfolyamban) a különféle, hangulatos fejtörő-játékok, ötletes kézügyességi gyakorlatok, kellemes kifestő-oldalak. Igen népszerűek, kivált az óvónők-tanítónők hasznára válnak a kiváló gyermekdalok – többségük Kodály-dal, Weöres-verse.

A Napsugár olvasmány-anyagában kiváltképpen két prózaíró állandó jelenlétére hívjuk fel a figyelmet: *Bálint Tibor* folytatásos biblia-történeteire és *Méhes György* a magyar történelem legendáit újramesélő írásaira gondolunk. Mindkét szerző meghatározó fontosságú munkát végez: *Bálint Tibor* olyan bibliai történeteket ír meg, amelyek részletes előadására nem vállalkozhatnak a hittan-oktatók, *Méhes György* a múltunk iránti érdeklődést kelti fel az olvasókban – és hisszük, hogy úgyszintén szüleikben. Mellettük természetesen sűrűn szerepelnek a Napsugár oldalain is olyan szerzők (magyarországiak vagy erdélyiek), akiknek a nevével talán éppen a Napsugár oldalain találkozik először a lap olvasója. A különféle, történelmi-irodalomtörténeti évfordulók alkalmat adnak a szerkesztőségnek klasszikus vagy kortárs költők-írók, jeles történelmi személyiségek és események bemutatására, tényszerű ismeretésére is. Természetesen a nagyobb gyermeknek szánt lapból sem hiányoznak a versek-dalok mellől, a különféle, előző évfolyamokéinál élénkebb, fantáziadúsabb játékok-fejtörők se. Egyáltalán: örvendetes, hogy a két lap tartani tudta grafikai-nyelvi-tartalmi színvonalát, sőt, számos vonatkozásban magasabbra is emelte a mércét, noha a lapok alapító-szerkesztő gárdájának immár utolsó tagja is nyugalomba vonult. A Napsugár grafikai arculatát igen sokban gazdagítja az ország legkiválóbb magyar grafikusának *Deák Ferencnek* a csaknem állandó jelenléte. Ha valamit tehetnének, úgy talán bátrabban vállalkozhatnának (kiváltképpen) versek újraközlésére – amint ezt a *Hervay Kobak*-meséivel is tették, igen helyesen. Eppen a könyvkiadás silánysága miatt a Napsugárban pl. állandóan újra kellene közölni *Szilágyi Domokos* csodálatos gyermekverseit a *Kányádi Sándoréi* mellett, aki az utóbbi évben – sajnálatosan – mindkét lapból kimaradt.

Nemes értelemben vett kalendárium-jellegével a lap igen fontos igényt elégít ki, valahol talán éppen a korszerűséget célzóva vele. Ha lenne Romániában elfogadható szintű és mennyiségű magyar gyermekkönyv-kiadás, ha a gyermekek elérhető áron juthatnának a nekik szóló, láthatárukat szórakoztatva-tágító könyvekhez, akkor talán a Napsugár is lehetne – mondjuk – magazinszerűbb. Kisebb mértékben ugyan, de vonatkozik ez a Szi-

várványra is. Reméljük: az „átmeneti állapot” nem tart az idők végezetéig. Az ország gazdasági és politikai kiegyensúlyozódásával a könyv újra és igazán elérhető lesz a gyermekek számára (is). De amíg tart – a két kis lapnak nagyjából ezen az úton kell haladnia, meg kell maradnia amolyan óvodai és iskolai segédkönyvnek is, hogy így szolgálja a romániai magyarság megmaradását.

FODOR SÁNDOR

Az ICOM-CECA európai regionális konferenciájáról

1993. június 2. és 5. között rendezték meg a Nemzetközi Múzeumi Tanács (ICOM – az UNESCO egyik szervezete) legnagyobb bizottságának, a Nevelési és Kulturális Bizottságnak (CECA) európai regionális konferenciáját Brüsszelben. Az éves konferencián kívül – amely 1991-ben Izraelben, 1992-ben Kanadában, 1993-ban Indiában volt – idén második alkalommal gyűltek össze regionális találkozóra Európa múzeumainak közművelődési szakemberei.

A CECA 1070 tagot számlál szerte a világon, ebből hétszázan európaiak. A brüsszeli konferencián 14 ország képviselőjében 81 fő vett részt (35 fő Belgiumból).

A konferencia *Az európai múzeumi kommunikáció* címet viselte, és a rendezvény egyik fő célja az európai múzeumi kommunikációs hálózat létrehozása volt.

Talán a legérdekesebb előadást *Michael Cassin* (The National Galleries of Scotland) tartotta a festést, a beöltözést, a kézbe vehető tárgyakat felhasználó múzeumi foglalkozások hasznosságáról. Az előadó a leghatározottabban képviselte azt a véleményt, hogy a múzeum speciális hely, ahol az eredeti alkotásokkal lehet találkozni. Ezt figyelembe véve, a műalkotásoktól távol, esetleg reprodukciókkal dekorált termekben nincs értelme foglalkozásokat tartani. A beöltözéssel, a tárgyak kézbe vételével kapcsolatban felhívta a figyelmet, mennyire félrevisznek az eredeti céltől, mennyire nem segítik elő a valódi megértést. A beöltözésre használt ruhák, a kézbe vehető tárgyak szinte sohasem eredetiek, mivel az eredetiek ritkák, értékesek, a múzeumok félve őrzik őket. Az ilyen foglalkozásokon reprodukciókat használnak, melyek egyáltalán nem hitelesek.

Michael Cassin többször hangsúlyozta: a múzeumok minden más helytől különböznek, mivel különös dolgokat őrznek. Feltette a kérdést: a néhány percig tartó beöltözés egy tiszta, szagtalan, nem viseltes ruhába segíthet-e pl. a newhaveni halászfelések életét megérteni, akik otthonaikban egyedül maradtak, míg férjük halászni ment? Kialakulhat-e mélyebb megértés, mint a *Hill* és *Adams* által készített *Egyedül hagyva* című calotyp fénykép segítségével, amely érzékenységet, szépséget, vizuális komplexitást, érzelmi erőt jelenít meg.

„Nézzük a fényképeket (festményeket, tárgyakat stb.) – mondja Cassin –, fedezzük fel az igazi dolgokat, és hagyjunk egy kis időt, szenteljünk figyelmet arra, hogyan kezd működni a varázslat. ...ezek az igazi dolgok azok, melyek intézményeinket különlegessé teszik. Ha nem használjuk őket a múlt felidézésére (vagy a művészet vagy bármi iránti érzék kialakítására), talán valami rosszat teszünk.”

A beöltözés, a tárgyak kézbe vétele, a festést, rajzolást alkalmazó múzeumi foglalkozások – melyeknek sokszor nagyon kevés köze van a múzeum specifikumához – annak az igen széles körben elterjedt nézetnek következményei, mely szerint a múzeumok „tárgyakat” őrznek. E nézet szerint nincs különbség a használatban lévő tárgyak és a múzeumi gyűjteményekben őrzött tárgyi emlékek között. (A nyugati világban nem is igen használják az „emlék” kategóriát.) E nézet következményei az a néhány nyugati múzeumban látható kiállítás, amelyek valójában nem múzeumi kiállítások, egyetlen muzeális emlék, muzeális dokumentum (tárgy, irat, fénykép) sem szerepel bennük. Az ilyen kiállít-

* A szerző konferencián való részvételét az OTKA támogatta.